

تۈرك يۈردى

ناشرى : تۈرك يۈردى

مىدرى : آق جورە اوغلى يوسف

ادارە مىدرى : توفىق نورالدين

يىل ۱۳۳۰ ۱۲ ۸ ۱۳۳۰ ۱۳۳۰
يىل ۳۲ جلد ۶۸ ۶۸

كافى درجه ده ايضاح ايد. بيلير : [.....ملك الكلام مولانا لطفى نك مشهور مطايعى
جوابنده كه « اى قدینك طوبى و جنت خد كالكون اوسته » بو مطلع واقع
اولمشدركه ، « خطى نيك تارى نوشوبتور لعل ميكون اوسته » اويلا كيم جان
رشته سى بير قطره خون اوسته » . بصيرت اهلى غندنده ظاهر در كه تفاوت نه
رته در . چونكه مولانا يوزي جنته تشبيه ايدوب و آنى طوبى اوسته اعتبار
ايله مشدر و بغايت ايراقدر و اويله كه ايكي مصراع بر برينه مربوط دكل. و جوابى
غرابت معنا ايله ايكي مصراع بر برينه موافق والفاظى بر برينك مقابله سنده
واقع اولمشدر . [سلطان حسينك ديوانى لايقيه تدقيق ايديله جك اولورسه ،
طبق « نوائى » ده اولدينى كې ، اونده ده لطفى نى تنظير آيازلمش بر جوق اثرله
تصادف اولونا بياير . اكر « لطفى » ايله « نوائى » آراسنده يتيشن تورك شاعر -
لرينك اثرلى بوكون موجود اولوب تدقيق ايديلسه يدى ، اونك چغتاي
ادبياتى اوزرنده كى نفوذى بوتون وسعتيله آكلاشيليردى . هر حالده « نوائى » دن
اول كلن چغتاي شاعرلى آراسنده اك مهم موقعى « مولانا لطفى » اشغال
ايمكده در . بر عصر معر اولان و حياتك اك صوك دملرينه قدر شعرلر
تنظيمندن كرى قالمايان بو اختيار تورك شاعرينك « هرات » نواحيسنده كندى
اقامتگاهنك بولوندينى يرده مدفون اولدينى « مجالس » ده تصريح ايديليور .

پيتمه دى

كوپرىلى زاده

محمد فؤاد

جوغرافيا و اتنوغرافيا

اونودولمش قان قارداشلىرىمزدن قاراجه داغ توركلرى

دنياه ، يز غرب توركلرى قادار ، مليتى اونوتان ، اهل ايدمن بير ملت
دها كلمه مشدر . ده ياقين زمانلره قادار ، استانبول توركى كنديسنه
(شهرلى) دييوردى . اونك فكرنجه ، تورك ، غربى و اورتا آنادولى ايدى .
قوجه توركلرگك ۳۰-۳۵ ميليونلق بويوك بركتله سى ، (تاتار) ، اوچ بوچوق
ميليونلق ايران توركى (عجم - فارس) ، شرقى آنادولى توركى ، (كورد) ؛

و عراقله - يورپه ده كي توركلار، (عرب) ايدى . حد اولسون كه، صوك بش سندهر،
 آرتيق تورك كنجده ده حصونه كلمه يه باشلايان (ملى وجدان) ، بو فكر وطن لرك
 نه قدار صاحبه و يالان اولديغنى ميدانه چيقاردى .
 بوگون، يك اوزاق اولمايان بيررده، (اورفا) ايله (دياربكر) آراسنده ،
 قاراجه داغده، ييزم قان و صوى قارداشلىرىمى زوار ، صرف ييزم اهللىز يوزندن
 ديلنى ، صوينى صوينى ، تماميله اونوتارق تماميله كوردلشمش و آرتيق
 توركلكلرى، همان همان تاريخه قاريشمه يه باشلامش اولان قاراجه داغ تورك
 عشيرتلىرىنك بوكونكى حالى ، قيدسزاق و غفلتمزى سارساجق ماهيته در .
 داها ۳۲۷ ده ، روم ايلنده توركجه بيلمه ين و محكمه لرده روم و بوانار ترجانلر
 واسطه سيله ايش كورمن توركلره راستلادىم ايچون ، قاراجه داغده ، همان همان،
 اورفا جهتارى صاييلان يرلرده ، كوردلشمش توركلرى كورونجه هيچ ده
 شاشامشدم !

تورك كنجلىكى اوكرنسين كه ، سيوره كله دياربكر آراسى آيبران قاراجه
 داغده ، ديلنى ، عادتى، بىلگنى ، شريفىنى ، توركيلىنى اونوتمش يوزيكلرجه
 قان قارداشمى واردركه ، كلمه نك بوتون معنا سيله ، چوقدن كوردلشمش لردر .
 قاراجه داغ تورك عشيرتلىرىنك (توركان عشيرتى) نى ، اولدجه علمى بير
 صورتده تدقيقه موفق اولدم .

(توركان عشيرتى) نى بير كورد عشيرتى بيله رك آزالرنده دولاشيركن ،
 توركجه بيلير آغالردن يتمش بنى سكسان ياشلرنده ، (گوللى جه) لى سعدون
 آغا ايله آمزده كچن بير مباحثه ، عشيرتى تدقيقه سبب اولدى :
 بيركون ملتدن بحث ايدى يورددم . بيلديكم تورك عشيرتلىرى صاييورددم،
 او صره ده (مرسللى) عشيرتنك اسمى كچدى . سعدون آغا آيلدى : (بو
 عشيرت ، ييزم اقربامزدر) ديدى .

— اولايلىر ، قيزمى آلوب ويرديگىز ؟ ديدم .

— خاير ، اويلاه ده گيل ، شيمديكى بولوندىقلىرى (عميق اوواسى) نه وقيله
 قاراجه داغدن كيتمشلردر . وقيله ، هپ بير عشيرتنك ؛ صوگرا اولر ، اورايه
 كيتديلىر ، اما اولر توركجه نى اونوتماديلر .

— عجایب ذاتاً اونر تورک در . طیبی اوله رق تورکجه قونوشاجقلر .
 — یا ییز نه یز، آقندی ؟ سن بیزی کوردی سانیورسک ؟ سن . ییزم بو
 حالمزه باقه . ییز ، خالص تورکنز .
 — نوصیل اولور آغا ؟

— ناصیل اولورنی یلمم . ییز ، آتالریمزدن ایشیتدیک ، اونلرده
 آتالردن ایشتمشله : ییزبورالره ، خوراسان طرفلردن (۸۰،۰۰۰) خانه خلقی
 گلمشله ، صوگرا ، هریرسی ، بیر طرفه کیشمش ، ایشته او ، سنک صایدیغک
 (مرسللی ، قارا علی لی ، ایل بگی ، ساوجیلی) عشیرتلی ده هپ وقیله ، ییزیم
 بورالردن حلب ولایتیه گیدوب داغیلشمش در . بونلردن اک صوگ کوچ ایدنه ،
 (دره گزه نلی) عشیرتی درکه ، حلب ولایتک ماراش طرفلرنده اوطومقددرلر .
 گوردجه . بیلیرلر .

امی . مدون آغانک اولانجه صافیتیه آکلادینی بو سوزلر بنی . ثائر
 ایتدی . قاراجه داغک صاف یا بلالرنده ، راحت و گورولتوسز بیر حیات
 کچیره رک اختیارلاشمش وشبهه سز ، هیچ بیر تورکلاک پروباغاندا سنه معروض قالمامش
 اولان بوامی آغانک سوزلری ، اک ده گری واک دوعرو وثیقه در . بوندن
 باشقه ، تاریخ میدانده : ۲۶۷ ده سلیمان شاه ، (۸۰،۰۰۰) خانه خلایقه ،
 خوراسان طرفلردن قلقوب ، تبریز - وان - بیتلیس - اخلاط - قاراجه داغ
 فرات - جعفر - تکرار قاراجه داغ - حلب و قونییه استقامتلرنده دولاشمش در .
 بویوک تاریخ کتابلرنده ، بو استقامتلر ، اوقلرله گوسته ریلیور .

بو حسابه گوره ، بوتون قاراجه داغ خلقی ، تورک در . زمانله گوردلشمش در .
 تورککلکلی شبهه ییز اولان (تورکانلی) لرله یان یانه اوطوران (قارا کچی)
 عشیرتی وارد درکه ، (سیماچی) لرجه ، تورک اولدقارینه شبهه قالمیور ، بوتون
 عشیرت افرادی ، کندیلرینه (قارا کچی) لی دییور . گوردجه ، (بیزنه شی)
 دیعه یور . اگر (قارا کچی) ، صوگرادن طاقیلمه بیر اسم اولسه ، بونلر افراد
 طرفندن قبول ایدیلرک قوللانیلما سی و دوزولن تورکیلرده بواسمه
 ممکن اولمازدی . ییز ، آتی یوز ییلدر ، شوراده بورنمزلک دیننده

قارشیدنده کی (مایدوس) ی، (آچه اووا) یابامادق . ینه هرکس ، (مایدوس)
دیور .

شو حالد ، دوردنچی سلطان مراد طرفندن وریلدیکی روایت ایدیلن
بو (قارا کچی) اسمنک دوغروانی ، پک ضعیف قالیر .
گله لم بخدمزه :

تورکانلیرک دوراغی : یگی تشکیلات موجبنجه ، قارا کچی عشرته
مربوط اولان تورکانلیر هوا و صوجه دنیاده برنجیلکی قازانان قاراجه
داغده اوطورورلر .

قاراجه داغ : یاز ، قیش باشندن قار اُسیک اولملایان بو داغلر
یو کسکلکجه ، بیک متره یی کچر . عشرت یازین یایلارله چکیلیر ، اوزورقل
چادیرلری قوروب ، تام طبعی برحیات یاشارلر . قیشین ایسه ، «قورق» دیدیکلری
قویتو و ایزبه لرله یابدقلری کویلرله چکیلیرلر . بر قسمی ده ، کویلرله اوطورمایوب
چوله قادار کیده لرلر . تورکانلیرک بولوندینی اراضی ، غایت داغلق و طاشلق در .
دنیا نك هیچ بیر یرنده ، بوقادار طاشلی یر یوق در دینه بیلیر . اویله بیر یرکه ،
اُ کینجیلک ممکن ده گیل . یوروپه جک بیر کچی یولی بیله یوق ، بورالرده انسان
و حیوان آیاغی مساوی در . اراضی ، اودرجه صارب و طاش درکه ، انسان ،
مخصوص هر طرفه قارا طاش ییغینلری قونمش صابر .

تورکانلیر ، بوگون تام عشرتله کدن چیقوب یاری یاریه طورراغه
باغلانمالرینه رغماً ، طورراقدن ، پک آز فائده کورمکده درلر ، هیچ بیر یرده
بویله صارب و چتین اراضی به راستلانماز . سیاح حیواندن اینه رک ، یایا
یورومه یی ترجیح ایدر ، بوندن دولای حیوان تجارتیله اوغراشیرلر . اُک
آبی جنسندن عرب آتلری اُک برنجی تجارتلری در . هر تورکانلی ، نه قادار
فقیر اولورسه اولسون ، مکمل برآت ایله ائی برسالاح صاحبی در .

قیافت : جوار عرب عشرتلرینککنک عینی . باشده (عکلی و کفی) ،
صیرتنده عرب واری آنتاری و مشلج . بوقیاقیله تورکانلی بیر عرب عشرت
نفرندن فرق ایدیه من .

قادىن قىياڧى : دەگىل عشىرتلر آراسىندە ؛ حتى ھىچ بىر كويدە ئاستر اولمادىنى ايجون ، قادىنلارى گورمك ، يك اعلا ممكن در .

توركان كويلرندن (آلمالى) دە ، اجابايلرمدن محمد مەللى (ملا) اسمندە بىرىسنىك اويندە ، قادىن قىياڧىلرىنى تدقيق ايتدم : بايرام االبسەسىيلە ، بىرىسى تورك ؛ ديگرى كورد ، ايكي قادىن كىتىردىلر . نتيجه ، صفر چىقىدى ! قادىنلار دەدە ، مىلى تورك قىياڧىلرندن اثر قالمامشەدر . مىلى تورك قادىنى قىياڧى درىنە كىتمەدن ، غربى و شرقى آنادولى تورك قادىنلرىنىك قىياڧىتىدر . توركانلى قادىنلار دە بو قىياڧىلر كىرندە يىللر اسيور !

معارف : علم و معرفت نامنە ھىچ بىر شى يوق . نە مەكتەپ وار ، نە دە مسجىد . كوى بوى بگىسىنىك اوداسى ، ھەم مسجىد ، ھەم مەكتەپ ، ھەم حكومت ، ھەم دە محكمەدر . توركانلىلر طرىقتە يك مراقىلى در . مطلقا بىر طرىقتە سالكدەر .

صحت : غايت دىنىچ ، ايرى يارى ، ووروجى ، قىرىجى آداملردر . خستەلنىك نە اولدىڧنى بىلمىزلر بىيلە ؛ يالڭىز ، بالقان حربىنە اشتراك ايتدىكلرىندن دولانى ، ايجە كىزلى خستەلق كوتورمىشلردر .

كوج و قوت : توركانلىلر ، فطرتاً جنگاوردرلر . داھا بش ياشىندە جوجوقىكن ، ھەرتورلوسلاح تەلىمىنە باشلارلر ، و ذاتاً ايشلرى كوجلرى اودر . ھىچ بىر عشىرت ، توركانلىلر قادار ، نە آتە بىنە بىلىر ، نە دە قىلىچ قوللانير . بىر توركانلىيە ، كندى اوندە ، ياتاقدە اولمك يك عيىدر . مطلقا غىزو دە ، بىرىسى طرفىدن اولدورولمەيدر . بالقان حربىندە ، جىيىچە وقىرق كلىسا طرفلرندە بولغانلرە ناصىل سالدىردىڧلىنى ناصىل مغلوب و برىشان ايتدىكلرىنى ، آنجاق گورن بىاير !

چەرە : تماماً تورك چەرەسى ، شرقى و غربى آنادولىدە كى تورك چەرە . سنىك عىنى ... ھەركويك مىدانندە اويناشان جوجوقلر ك كوردجە شىرقىلرىنى ، نوركىلرىنى دىكلر كن ، بىردە يوزلرىنە باقىكىز ، يورەككىز صىزلا ياجقدەر . شرقى و غربى آنادولى تورك جوجوغنىك چەرەسە تامامىلە بگىزەيەن ، اونلردن قىل

یارمایان بویاوروجقلر نه تورکجه نهدر بیلدزلر، لکن بویاوروجقلر مطلقا قانگیز
قاینا یا جقدر. ذاتا کویلرینه گیتد بگکز وقت، اگر بیر واسطه ایله (تورک)
اولدوغنیزی آکلارلرسه، آرتیق سیزه ایدیلهدک اییلک قالماز. اونلرکده قانی سیزه
قاینار. تورکانلیر، آنجاق کندی عشرتلرندن قیز آلوب ویردکلرندن؛ قانلری،
دائما صاف قالمشدر.

دوینو: غربی و شرقی آنادولینک عشرت حالده بولونمایان مدنی
تورکلرینک، صورولدیغی وقت، (تورک) اولدوغنی سویله یه مهنه رغما،
کوردلشمش تورکانلیر بو خصوصده سیزی جوابسز بیراقاز:

[چاغا گوی نه، اصل اصل مه، خوین مه تورکه.. ام تا عیریم، امنا
کرمانجیم، ام تورکم.] دیرلرکه (امکی زمانده بیزیم اصل اصلمز تورک
ایدی. بیز، عرب و کورد ده گیلیر، بیز تورکیز.) دیمکدر. بیچین بو حاله
کلدیکلری صورولورسه: [حیران چاوتنه! چر بوگوم؟ دست مه، تیشته که
قوننه.. بهری، هفت صدسال، ام میان کرمانجی ماییم.. میان وانارونیشته نیم..
ههیدی ههیدی، اصل ونسل مه واندو بو. آنوقا، امینا کرمانجی بوم.. چر
بوگوم؟ کشکه، امر خودی.. آما شکره خودی که، حیا آنوقا، ام زیر-
امکم که، اصل مه تورکه..] دیرکه، معناسی: (گوزنی سه و دیکم! نه یالیم؟
آلمزدن نه گلیر؟ یدی یوز ییلدن بهری کوردلرک آراسنده قالدق، اونلرک
آراسنده اوطوردق. یاواش یاواش اصل ونسلمز غائب اولدی، شیمدی کورد
اولدق. نه یالیم؟ هپسی اللهدن کایر. آما الله چوق شکرکه، شیمدی یه
قادار، اصلمزک تورک اولدیغنی اونوتماقدق.) دیمکدر.

بنم موثوقا ایشتمدیکمه گوره، اختیار بیر تورکانلی اولورکن، بیلدیگنی
کوردیگنی باشنه طویلار و: «اصلی غائب ایدن وانکار ایدن حرامزاده در،
بیزیم ده اصلمز تورک در، فقط بیز کورد اولمشز. ینه اصلمزک (تورک)
اولدوغنی اونوتما مالی یز.» دیه وصیت ایده رمش.

کویلر و کوی اسملری: کویلر عمومیتلا بیر تبه یه آرقه سنی ویرمش قاراطاشدن،
بیر قاتلی بنالردن مرکبدر. بونلره، بنا دیمکدنسه، (کومس) دیمک داها مناسب

در . قاراجه طاغده قيش ، يك شدتلى اولديغندن ، توركانلى لر ، بويولده حر كته مجبور اولمشلردر . شيمدى ، سزه ، توركانلى كويلرىنى صاياركن ، آكلا به جاق سگز كه ، اسملى ، تماميله عربجه ويا كوردجه اولان بيگلرجه كويلر آراسنده بير آووج ، اسملى تور كجه كوى ايشيده جك و ينه قلبگنر صيرلايه جق در .
 اوت ! اسملى عربجه و كوردجه كويلر ك اورتاسنده ، يگر مى يگر مى بش تور كجه اسملى كويلر ! ايسته صابوريم :

[صاو جاق ، قايناق ، آمالى ، بوغورتلان ، قونجق ، دوگوز ، نوخود ، گولليجه ، صوفيجه ، سويله مز ، اوتلى ، كول بوگار ، اورته خراب ، قاراباغجه ، آغوتيه ، صوغان تبه ، اوزون زيارت ، اوچ قويو ، كوك تبه ، يوغونجه ، بويوك شيخلى ، كوچوك شيخلى ، ... الخ.]

قاراجه داغك هر طرفنى فيردولايى دولاشسگنر ، هر طرفنده ، كوردجه و عربجه كوى اسملى ايشيديرسگنر ؛ لاكل ، تام قاراجه داغه گلوب ، نوركانلى منطقه سنه گيرديگنر مى ، نظره ده كيشير : آرتيق تورك چهره لى توركانلىلرى گورور و اسملى تور كجه كويلرىنى دولاشيرسگنر .

بير آون ، سعدون اغا ، ينه اولانجه صافيتيله سويله يوردى : (بيز تور كز ؛ اما سيزك گيبي نورك ده كيائز ، توركلك نامنه ، سيزيك نه يگنر قالمش كه ؟ توركلك سيزه چوق اوزاق چوق .. بيردفعه ، سيزده (تورك اخلاقى و عادتى) قالماس . سيز ، هب (چييط قيريلدم اولمش سگنر .. نه آته ينه بيليورسگنر ، نه ده قيليچ قوشانيورسگنر ، بيزم قادينلرئمز ، سيزدن ده ا جسور ودها اركك در .]

نهوت ! اى محترم صاف اختيار ! اى ، هيچ اولمازسه ، عرقك قانى محافظه ايتمش خالص تورك ! بيز ، نه (تورك اخلاق و عادتى) نى اونوتدق . تحقير ايتدك ، چييط قيريلدم اولدق ، هويپسا وزوپيه اولدوق .. عصرلرجه ، عرب و فارس دلاللى ايتدك .. صويمزك مادي و معنوى هيچ بير سجييه سى بيزده همان قالمادى . و بوگون ، سنك ، قاراجه داغ گيبي ، ياقين بير يرده كوردلشمگه سبب ، ينه بيز اولدق .. اوت هر نه سويله سكه حقت وار . فقط گوزلرنده ، اولوخا قانمز چينگيزلر ك ، آتيلاليرك ، اوغوز خانلر ك امللرينى اوقودينم محترم صاف تورك قوجاسى ! فقط سن ، بير آز ده ا صبر ايله .. دون ، اولمش صانيلان بوگونى

تورک گنجلیکی، آرتیق عیلامایه جق درجه تورک در.. تام سنک ایسته دیکک کی
یتشمکده اولان بوکنجلیک، چوق سوزمن، سنکده یاردیمگه قوشا جاقدر. بوندن
۲۸ مایس ۳۳۰ دره گزلی اوغلی
امین اول .

هاشم ارطغرل

تاریخ و آثار عقیقه

بولغارلرک تورک - تاتار قومندن نشأتلری

اوچنجی قسم

باشی ۱ نجی بیلیک ۱۷ نجی سایینده

بحث ایتدیگمز شو صرفه و لغاته عاند تورک خصوصیتلرینک اهمیتلی بر
قسمی، شبهه سز، عثمانلیلرک روم ایلی یی استیلارلرندن یعنی اون بشنجی عصردن
بری عثمانلی لسانندن آلمه صورتیه بولغار لهجه لرینه کچمشدور. باخصوص
اشبو آلمه لر آره سنده بر چوق عربی و فارسی سوزلرک بولغسی دخی بوگا کافی
بردلیلدر. بونکله برابر، یدنجی عصرده طونه بولغار حکومتی وجوده کتیرمش
اولان اسپاروخ خان کندی تورک - تاتار قبیله سیله روم ایلی یارم آطه سنه کجدیکی
تاریخاً ثابتدر. ینه بر چوق عصرلردن بری دوام ایدوب بولغارستانک عثمانلیلر
طرفندن استیلاسنه قادار بولغار خانلری، چارلری، سرکرده لری وزادکانی و سار
رتبه و عنوان صاحب لری تورک - بولغار اسم و عنوانلری طاشیدق لری ده معلومدر.
کذلک اسپاروخ - بولغارلرینک لسان اصلسی اون بشنجی عصره قادار اسلاو
کلیسا لسانیه مجادله ده بولندینی السنه متخصصلری طرفندن ادعا اولونمقده در.
بوتون بو واقعه و وثیقه لر میدانده ایکن شمعدیکی بولغار لساننده اسپاروخ -
بولغارلرندن هیچ بر ایز قالمادیغنی ادعا ایلمک دوزغرو اولاماز .

سایر، طومارشک، روسلر، م. غاسر الخ علمانک بیان و ادعا
ایتدکلری وجهله بوگونکی بولغار لساننده موجود اولان تورک لغتلیله تورک